

Høring om retssikkerhed og socialt bedrageri

Kontrol med sociale ydelser

- Socialt bedrageri for 7 til 12 milliarder årligt
- Udbetaling af sociale ydelser → incitament til socialt bedrageri → indsats mod socialt bedrageri → kontrol og overvågning af borgere → indgreb i privatlivets fred

Lovgrundlag

- En række love på det sociale område herunder;
- Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, Forvaltningsloven, Persondataloven, Lov om social service, Lov om aktiv beskæftigelsesindsats, Lov om aktiv social politik m.fl.
- EMRK art. 8
- GRL § 72

Grundretligt perspektiv

- Flere kontrolindgreb → flere indgreb i privatlivet, der er beskyttet af EMRK art. 8 samt GRL § 72
- Som hovedregel gælder et krav om retskendelse forud for et indgreb. Kan dog fraviges ved lov.
- Det følger af EMRK art. 8 at;
- Indgrebet skal være lovligt, dvs. have lovhjemmel i national ret. Det er fastslået, at der gælder nogle kvalitative krav til lovgivningen i form af forudsigelighed og klarhed
- Indgrebet skal have et legitimt formål
- Indgrebet skal være nødvendigt og proportionalt – jo mere intenst et indgreb des større krav til proportionalitetsvurderingen

Kommunernes hjemmel

- UP: Politiet har kompetencen til at efterforske kriminalitet, såfremt mistanke foreligger. Politiets kompetence er underlagt processuelle garantier, jf. RPL
- Kommunernes kontrolkompetence følger af Retssikkerhedsloven § 10-14
- Ikke nogen klar grænse pga mistankekrav
- Bl.a. problematisk hvis kommunerne støder på tilfældighedsfund – hvilket retsgrundlag gælder? Ret/pligt til at indberette fund?
- Vejledninger om kommunernes kontrol og overvågning eks. Vejledning til Retssikkerhedsloven, Vejledning til temarevision 2009 - Indsats mod misbrug af sociale ydelser, KL's vejledning om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser samt Kontrol med udbetaling af sociale ydelser (helhedsorienteret sagsbehandling)
- Kontrol og overvågning delegeres i stadig højere grad til kommunerne
- Problematiske da de ikke er underlagt den samme demokratiske legitimitet som love

Legitimt og proportionalt?

- Kravet om legitimt formål er opfyldt, da kontrol og overvågning skal forhindre og mindske socialt bedrageri
- Det følger af proportionalitetsprincippet at det mindst indgribende middel skal anvendes
- Er det proportionalt at der foretages indgreb i privatlivets fred alene på baggrund af tilfældige stikprøveundersøgelser, anmeldelse fra anonyme borgere mv?
- Eks. kan Arbejdsmarkedstyrelsen forlange oplysninger fra en udefineret og ikke mistænkt gruppe borgere ifm. kontrolaktion, jf. lov om arbejdsløshedsforsikring § 91b
- RSL § 12a, stk. 1 – 'uden retskendelse' og 'Kontrollen kan foregå som generel kontrol eller til brug for en enkelt sag'
- Almindelig forvaltningsretlig grundsætning om proportionalitet

Initiativer til at bekæmpe socialt bedrageri

- I november 2010 blev "Aftale om styrket indsats mod socialt bedrageri" vedtaget.
- 29 konkrete initiativer (eks. Etablering af et kontrolforum til udveksling af erfaringer og best practice mellem kommunale kontrolmedarbejdere (evt. via nettet, Undersøgelse af mulighederne for kommunerne til at indhente oplysninger om, hvem der modtager post på en given adresse, flere kommunale politianmeldelser af socialt bedrageri, øget koordineret indsats i udsatteboligområder, mulighed for at følge elektroniske spor)
- I 2010 kommuner ønske om adgang til uanmeldte besøg og private, åbne dommerkendelser, systematiske observationer af private.

Eksempler på kontrol og overvågning af sociale ydelser

- Enlig mor blev systematisk overvåget bl.a. ved at grave i økonomiske forhold, tjekke facebook profil og kigge efter mandesko ved hendes hoveddør
- Kommuner opretter hotlines/websites hvor borgere kan angive hinanden anonymt
- Etablering af kontrolteams i udlandet – formål at overvåge om danskere har fast bopæl eller ejer ejendom i udlandet
- Folkepensionister skal indberette til kommunen, hvis de opholder sig uden for EU/EØS-stater i mere end to måneder
- Luftshavnskontrol – Pensionsstyrelsens kontrolaktioner i lufthavnen
- Vurdering; rammer oftest de svageste borgere

Vilkårlighed

- Som retstilstanden ser ud i dag er der stor risiko for vilkårlighed
- Skyldes bl.a. den store tilfældighed som kontrollen er underlagt
- Mistænkeliggørelse af borgere
- Systematisk og ubegrundet kontrol af borgere
- Krænkende for uskyldige borgere

Anbefalinger

- Tydeliggøre behovet for at tage retssikkerhed i betragtning, således at borgeren ikke krænkes. Eksempelvis eksplicit henvisning til "retssikkerhed", "privatlivets fred" eller "Grl". Kommuner skal have incitament til ikke at tage lempeligere på retssikkerheden
- Indtænke et menneskeretligt perspektiv i initiativer om kontrol og overvågning af socialt bedrageri
- Større fokus på præventiv indsats fremfor kontrollerende indsats (eks. opfordre borgere til at være opmærksomme på om de stadig har ret til en social ydelse)
- Bibeholde UP om at det er politiets – ikke kommunernes – opgave at efterforske kriminalitet når mistanke foreligger
- Grundlæggende debat om rammerne for velfærdsstaten. Hvor langt vil vi gå?